

Prikschade door trips.

Nog geen vat op setosus in lelie

Tripsen, tripsen en nog eens tripsen. In glasteelten vormen ze een steeds groter probleem. Ook leliekwekers kampen ermee. Aanvankelijk dachten ze te maken te hebben met Californische trips, maar het is de redelijk nieuwe trips setosus die veel gevonden wordt. Dan begint de zoektocht naar de juiste bestrijding.

Tekst: Ellis Langen | Fotografie: René Faas

Leliekwekers worden sinds een jaar of zes geplaagd door de Thrips setosus ofwel de Japanse bloemen-trips. “Toen boldompeling nog was toegestaan, hadden we amper last van tripsen en luizen. Nu zijn vooral tripsen er in alle hevigheid”, verwoordt John van Ruijven, voorzitter van de gewascommissie lelie van Glastuinbouw Nederland. Zelf scout hij bij Qualily in het Westland.

De Californische, tabaks-, Echinotrips en ook Thrips setosus zijn ‘standaardbezoekers’ in lilies. De problemen met setosus nemen echter toe. Oorzaken zijn het wegvallen van breedwerkende middelen en dompelbehandelingen, zegt Helma Verberkt, beleidsspecialist Plantgezondheid bij Glastuinbouw Nederland.

Door die verminderde bestrijdingsmogelijkheden wordt de teelt schoner en krijgen tripsen meer kans zich te vestigen, vertelt Vince van der Gaag. Hij is teamleider sierteelt bij Koppert Nederland. Setosus wordt ook volop in de natuur gevonden. “Vooral ’s zomers zit setosus veel op onkruiden.” Van der Gaag ziet zelfs dat de trips een beetje vorst overleeft. “Als het bijna nog vriest bij hortensia’s en de eerste blaadjes komen aan de plant, dan loopt het beestje al rond alsof het 30 graden is. Bovendien komt de trips uit Japan en Korea en daar is ook nachtvorst. Als hij niet tegen nachtvorst kon, was het probleem ook minder groot geweest.” Setosus veroorzaakt prikschade op de bladeren doordat de trips eitjes legt aan de onderkant van het blad. Dat geeft grijzige

en bruinige plekkjes. Als de larve eruit komt, bloedt het blad en dit wordt volgens Van Ruijven een invalspoort voor schimmels, zoals Botrytis. Mits de populatie niet uit de hand loopt, wordt de bloem meestal niet aangetast.

MEER KENNIS

Om tripsen gericht en effectief aan te pakken is het belangrijk te weten welke trips het is. Van Ruijven: “Kwekers denken vaak dat ze met Californische trips of een andere trips te maken hebben, maar dan blijkt het bij determinatie setosus te zijn.” Zekerheid over de juiste soort is essentieel voor de keuze van chemische en/of biologische bestrijding. Van der Gaag: “Californische trips bestrijdt je bovenlangs met een spuitpistool. Daarmee raak je de setosus

niet, want die zit onder in het gewas, meestal aan de onderkant van het blad.” Omdat tripsen lastig te onderscheiden zijn, is er een tripsherkenningkaart (zie kader) gemaakt. Om met zekerheid te zeggen dat het om setosus gaat, is determinatie nodig. Het zou voor leliekwekers eenvoudiger zijn als ze weten welke schadebeelden de verschillende tripsen laten zien in hun gewas en waar dat vooral is. Vandaar dat de gewascommissie deze onderzoeksvraag heeft uitstaan. Vragen als óf en hoe tripsen zoals setosus zich in lelies voortplanten, moeten worden uitgeplozen. Dat moet welkome informatie geven. Van Ruijven. “We experimenteren al een beetje met biologische bestrijding van setosus, maar weten eigenlijk niet of we wel het juiste doen.” Verschillende partijen werken voor de gewascommissie offertes uit. Het onderzoek moet deze zomer plaatsvinden; dan zijn de tripsen het meest actief.

VOORAL CHEMISCH BESTREDEN

Setosus in lelie wordt tot nu toe vooral curatief en met chemische middelen bestreden met pakweg zo’n vijf beschikbare middelen, zoals het contactmiddel Conserve. Bij contactmiddelen is het in een dicht gewas als lelie soms lastig trips te raken. Van Ruijven: “Met chemie kun je zomaar te laat zijn en dan zit je zo met een grote schadepost.” Bovendien is chemie niet de toekomst, onder meer vanwege de kans op resistentie. Daarom wordt gezocht naar biologische bestrijding die de populatie binnen de perken houdt. Bovendien zet een deel van de leliekwekers al met succes biologie in tegen luis. Dat maakt chemisch ingrijpen lastig.

Van Ruijven strooit sinds twee jaar de bodemroofmijt *Stratiolaelaps scimitus*, voorheen bekend als *Hypoaspis miles*. Sindsdien ziet hij minder tripsdruk. “Maar we zijn er nooit helemaal vrij van.” De biologische bestrijding van trips in lelie staat nog in de kinderschoenen. Omdat kwekers vaak niet weten met welke trips ze van doen hebben, werkt Koppert het liefst met algemene roofmijten. De leve-

Gewasscout John van Ruijven strooit de bodemroofmijt *Stratiolaelaps scimitus* tegen *Thrips setosus*.

LEER ALLE TRIPSEN HERKENNEN

Glastuinbouw Nederland en Wageningen University & Research hebben een tripsherkenningkaart gemaakt, met veertien tripsen die in Nederlandse teelten voorkomen. Voor de bestrijding is het belangrijk te weten welke soort trips het is. Biologische bestrijders werken niet altijd goed tegen alle soorten trips en dat geldt ook voor chemie. Op de herkenningkaart staan foto's van tripsen en hun larven en er staan specifieke uiterlijke herkenningpunten op omschreven, net als levenswijze en gedrag. De tripsherkenningkaart is te downloaden op de site van Glastuinbouw Nederland. Er is ook een papieren versie.

‘Bekijk elke week vijftig planten, klopper tegen met een wit papier eronder’

rancier zette de laatste drie jaar flink in op biologische bestrijding van setosus in hortensia. Sinds eind 2014 zorgt het beestje daar al voor problemen. Hortensia-kwekers zetten bodem- en bladroofmijten in en soms ook gaasvliegjarven. Van der Gaag: “Bij hortensia kunnen we setosus nu redelijk beheersen en komen we tot een acceptabel schadeniveau, al zijn we hier zeker nog niet klaar.”

ROOFMIJTEN UITZETTEN

De biologische bestrijding van setosus in lelie borduurt voort op de ervaringen in hortensia. Sinds kort bekijkt Koppert bij Novastar Lilies in ‘s-Gravenzande hoe met biologie als basis setosus aangepakt kan worden. De roofmijt *Transeius montdorensis* (Montdo-Mite) wordt uitgezet. Aanvullend wordt Azatin gespoten. Dat is een middel van natuurlijke oorsprong waardoor tripsen het blad minder aantrekkelijk vinden. Het is ook een insectengroei-regulator die op alle ontwikkelingsstadia inwerkt. Volgens Van der Gaag is het nog te vroeg voor conclusies. “Wel worden de roofmijten goed teruggevonden.” De roofmijt kan worden ingezet in combinatie met bodemroofmijten zoals *Stratiolaelaps scimitus* (Entomite N) of *Macrocheles robustulus* (Macro-Mite).

Volgens Van Ruijven is goed scouten van het gewas het belangrijkste voor leliekwekers. Om deze Japanse trips te zien moeten kwekers meer gewaswaarnemingen doen. Setosus is namelijk erg beweeglijk is. Van der Gaags advies: “Bekijk bijvoorbeeld elke week vijftig planten. Klopper tegen en houd er een wit papier onder. Vermoed je trips, knip de tak af en laat de trips determineren.”

Van der Gaag raadt kwekers ook sterk aan consequent onkruid weg te halen en dit ook te bekijken. “We zien dat soms een week na het planten van de bollen de setosus er al is. De trips zit dan al op de kleine onkruidplantjes.” De setosus komt dan al van buiten of komt uit een paar poppen die na het stomen zijn overgebleven. ♦

Larven van de Thrips setosus zijn witachtig (foto boven). Een vrouwelijke setosus is ongeveer 1,3 mm lang, heeft donkerbruine vleugels met lichte aanzet. Mannetjes zijn gelig.

Kenmerken setosus

Een vrouwelijke setosus is ongeveer 1,3 mm lang, heeft donkerbruine vleugels met lichte aanzet. Mannetjes zijn gelig. De antennes bestaan uit 7 antenneleden, lid 3 en 4 zijn licht en slank. De larven zijn witachtig. Setosus zit in tegenstelling tot Californische trips veel in de onderste helft van de plant, maar kan ook wel door het gewas heen zitten. De trips zit dan meest aan de onderkant van het blad. Setosus is erg beweeglijk in vergelijking met Californische en Echinotrips. Helma Verberkt, beleidsspecialist Plantgezondheid bij Glastuinbouw Nederland: “Vooral de vrouwtjes van de Echinotrips en setosus lijken veel op elkaar. Als ze niet onder de loep blijven zitten, is het vaak setosus, want deze is veel beweeglijker.” Setosus vliegt amper. Vangplaten om te signaleren of setosus er zit en mass trapping om deze setosustrips weg te vangen, heeft dus amper zin, vertelt Van der Gaag van Koppert. De mannetjes-setosus gaan in een bepaalde periode wel vliegen en worden dan gevangen op de vangplaten. Van der Gaag van Koppert: “Maar omdat ze een beetje geelachtig zijn en bijna doorzichtig, zijn ze moeilijk te onderscheiden in de lijmlaag. Bovendien plakt de trips zo aan elkaar dat determinatie niet mogelijk is.”